

Anàlisi d'obres d'art.

Lliurament 4

Dibuix artístic I, Bloc 2. Departament d' Arts

Cristina Calderón Puig

La imatge de la portada correspon a una obra hiperrealista d' Antonio Puche Azorín, *Pintura y sello*, oli sobre taula, publicat a <https://www.todocoleccion.net>

Concepció, recerca, disseny, desenvolupament i publicació a càrrec de
Cristina Calderón Puig,

Barcelona, 1 de febrer de 2018.

Sobre els continguts del lliurament

Els continguts de la matèria de Dibuix artístic estan basats en diferents lectures i recerques de llibres generals dedicats, en la seva majoria, a l'aprenentatge del dibuix i de la història de l'Art. És una matèria que té com a objecte d'estudi l'expressió gràfica del pensament visual. Tant si es tracta de comunicar de manera objectiva un coneixement o una informació com si es vol expressar la sensibilitat imaginativa personal, el procés redunda en un enriquiment del bagatge imaginatiu així com en indagar, explorar, analitzar i concretar els pensaments. L'observació dels processos usats per artistes, arquitectes, dissenyadors, escenògrafs, productors audiovisuals, etc. ajuda a ampliar l'horitzó perceptiu i cognitiu del món visual en què vivim.

Dibuix artístic és una matèria de la modalitat del Batxillerat artístic, per la qual cosa, el seu temari està supeditat i configurat segons el currículum vigent publicat pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Punt de partida per a definir uns continguts que, en la mesura del possible, es faran modificacions i ampliacions fins que cristal·litzin en una obra completament nova.

Índex de continguts

Anàlisi d'obres d'art	5
1. La factura.	6
1.1 Diferents tipus de pinzellada.	8
2 La línia	9
3 El modelat	10
4 La llum	14
5 El color.	17
6 La perspectiva.	20
7 La composició.	24
7.1 Posició.	24
7.2 Organització.	26
7.3 Espai.	26
7.4 Moviment.	28
7.5 Temps.	30

Anàlisi d'obres d'art. Elements d'anàlisi en una obra pictòrica o dibuix.

Exercitar-nos en l'anàlisi d'imatges contribueix a la millora de la nostra mirada. Si som capaços d'entendre com es construeix una imatge i quins elements condicionen el seu missatge també els sabrem aplicar a les nostres creacions.

Els elements formals principals que descriurem en una imatge seran els següents:

Factura, línia, modelat, llum, color, perspectiva, composició.

Sovint, quan realitzem una imatge, no aconseguim comunicar allò que volem expressar. Possiblement és perquè ens falten eines comunicatives, d'expressió gràfica. I és que per a comunicar plàsticament, no és tan important el domini del dibuix a nivell realista, sinó el domini d'estratègies per a fer-nos entendre mitjançant la imatge.

A continuació es mostren elements formals principals que observem en qualsevol tipus d'imatge bidimensional, per tal d'analitzar-la i entendre els mecanismes que l'autor ha emprat, per tal de comunicar allò que vol expressar.

Alguns autors han emprat tècniques de dibuix molt senzilles i bàsiques, i en canvi molt entenedores, amb un clar domini del llenguatge visual.

Imatge publicada a: www.pinterest.es/juanjosaez/la-boutique-de-juanjo-sáez/

1. Factura

La Factura és un dels elements més determinants en obres pictòriques i que més distingeixen als artistes plàstics, creant un estil i llenguatge personal. Així podem identificar sovint un pintor pel tipus de factura.

Entenem per factura el mode o disposició de la **pinzellada** o el **traç** distintiu del seu autor, i la superfície que en resulta. És doncs un tractament particular de la matèria pel qual l'artista registra a l'obra la seva empremta personal.

No sempre és possible apreciar la factura si no observem directament l'obra.

- La **pinzellada** (pintura) o el **traç** (dibuix) poden ser curts, llargs, acabats, solts, ...
- La **textura** llisa o pastosa, rugosa, mate o brillant.

Camp amb flors a prop d'Arles, Vincent Van Gogh, pintura a l'oli sobre tela 1888.

Detall de la pinzellada de Van Gogh.

Aquest detall ens permet observar una pinzellada curta, solta, amb una textura pastosa. Molt característiques en el conjunt de l'obra de Van Gogh.

1.1 Diferents tipus de pinzellades:

Pinzellada amb transparència

Pinzellades soltes

Pinzellades uniformes

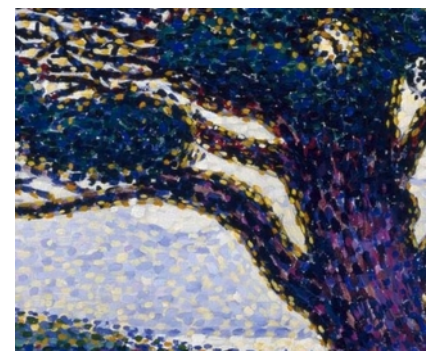
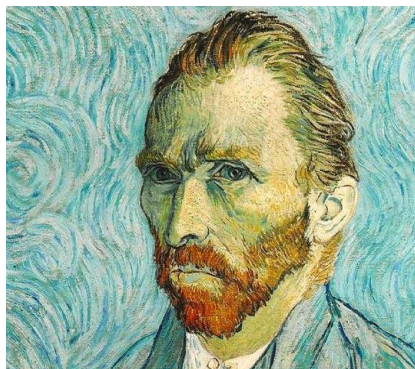
Pinzellada gestual

Pinzellada llarga

Pinzellada curta

2. Línia

Segons **Wassily Kandinsky**, la línia és el producte d'un punt mòbil, sorgeix amb el moviment, mitjançant la destrucció del repòs màxim del punt. L'estatisme del punt es transforma així en la dinàmica de la línia. I la mobilitat es fa condició primària del canvi.

Des del punt de vista de les dimensions la línia és unidimensional. A l'antiguitat quan coincidien escriptura i disseny, la línia era l'element primer, i encara avui els nens comencen la seva relació amb la plàstica a través d'ella.

La línia pot ser abstracta, no definir àrees, tant com pot ser perímetre d'elles, establint figures simples o complexes, geomètriques i figuratives, i es presenta sota diferents variables sempre d'acord amb la seva tensió direccional. Existència o no de línies o contorns

Dibuix de cap d'home, Alberto Giacometti, 1960.

Detall del traç de Giacometti.

Aquesta ampliació ens permet observar el traç de Giacometti, i observar com la línia construeix els personatges que representa, però no únicament com a línia de contorn (en el seu dibuix els contorns no estan clarament delimitats) sinó com element de construcció del volum de la figura.

3. Modelat

Es tracta de la representació o no del volum, aconseguit mitjançant graduacions de color o de llum, amb contrastos suaus (sfumato) o violents (clarobscur), i amb perspectives forçades com l'escorç.

El modelat, com sabem, és la creació d'un passatge visual progressiu que va des del valor alt de la llum al valor baix de l'ombra, amb la qual cosa es suggereix el volum en els objectes.

St Casilda, pintada per Francisco de Zurbarán, entre 1630 i 1635

Detall on podem observar el volum de les robes representat per gradacions de llum i clarobscur.

Cristo de San Juan de la Cruz, Salvador Dalí, pintura a l'oli sobre tela, 1951.

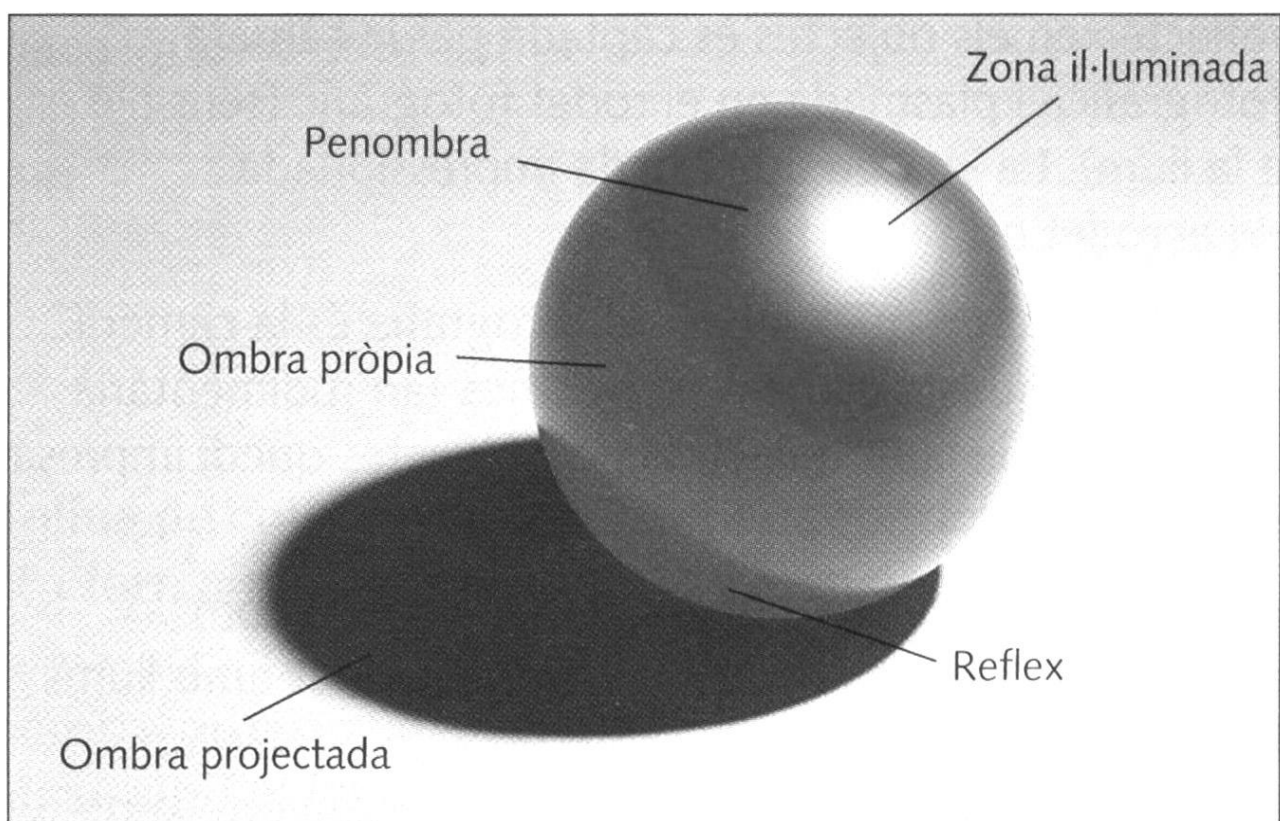
El **punt de vista** de la figura de Crist representat és, contràriament a com s'acostuma a representar en les obres religioses, molt elevat, gran una perspectiva zenital on la figura es representa en escorç. És a dir, amb les parts del cos representades escurçant-les, segons les regles de la perspectiva.

4. Llum

En l'aspecte artístic la llum es basa en un testimoni visual que difereix del físic. La llum apareix com a fenomen autosuficient o com a qualitat pròpia dels objectes. Malgrat tots els coneixements racionals sobre la llum, es perceben els objectes clars o foscos com si aquests continguessin la claredat o la foscor i no com a reflexió i absorció dels raigs lluminosos.

La llum influeix sobre el color pigmentari provocant canvis en ell; en realitat provoca una variable que resulta de la barreja entre el color del pigment i el color de la llum que sobre ell cau. Així la llum incandescent, de vela, fluorescent, de gas de mercuri, etc., pel color que li és propi, accentua, canvia o neutralitza el color del pigment.

La llum pot ser natural o artificial (d'estudi), procedent de l'ambient (clara, serena), d'un focus concret (làmpada, sol) o sorgida del mateix objecte.

Autorretrat , Rembrandt, 1661.

Rembrandt es considera un dels grans mestres de la il·luminació. De fet, fotògrafs i escenògrafs estudien la seva obra, i trobem un tipus d'il·luminació que farà honor a aquest pintor. La il·luminació Rembrandt.

Es tracta d'un estil d'il·luminació on llums i ombres estan perfectament definides, normalment amb gran part del rostre a l'ombra.

5. Color

Recorda el que a Dibuix Artístic I Bloc 1 vàrem observar sobre teoria del color: organització, cercle cromàtic, gammes, colors harmònics o oposats...Caldria repassar la unitat.

Si analitzem els colors d'una obra, hem de descriure els següents aspectes:

Diferenciar si l'obra és en blanc i negre o monocromàtica, o en color (policromàtica).

Si és en color:

La o les **gammes** emprades (freda, càlida),

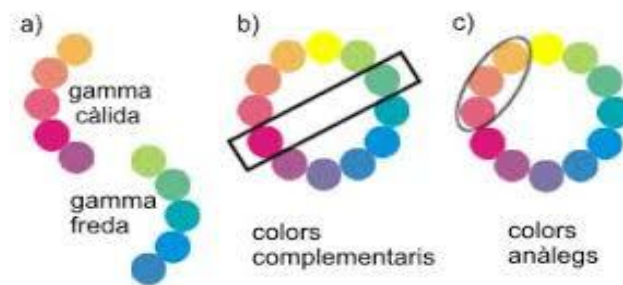
Les **tonalitats** principals,

Les relacions entre colors **oposats o complementaris** (si n'hi ha),

El que aquests cerquen (destacar figures, objectes...),

La relació amb la llum i modelat (colors plans o matisats),

El **valor simbòlic** del color. Allò que es vol expressar.

La Sargantain, 1907, de Ramon Casas.

L'obra de Ramon Casas ens mostra un fons de valor molt baix i temperatura freda, sobre el que destaca una figura femenina mitjançant el contrast de valor, molt més alt. D'altra banda, aquesta figura es de tonalitats càlides, per la qual cosa s'enfatitza el contrast amb el fons fosc.

El color està modelat a la part de la vestimenta, està matisat i per tant adquireix molt de volum en aquesta zona, contrastant amb el fons pla.

Hi ha una certa complementarietat entre el rosat de les galtes i el verd de la vestimenta. També trobem una altra parella de complementaris entre el blau i el taronja que s'intueix darrera del fons negre.

El violinista Blau, Marc Chagall,

Aquesta obra de Marc Chagall ens permet observar per una banda, que hi ha una tonalitat dominant, en aquest cas el blau, per la qual cosa predomina la gamma freda. Però per altre banda, hi ha un contrast generat per tons càlids (vermells, ataronjats...) sobre el personatge principal, que fa que destaquí damunt el fons blau.

Aquesta relació entre el blau i el taronja, de complementarietat, crea un contrast i una vibració, on destaquen la figura humana, l'instrument musical i les flors. Finalment, per damunt de tots, destaquen la lluna, el colom i la mà, per tenir el valor més clar que la resta.

Els colors són matisats ja que estan modelats.

A nivell simbòlic, els colors ens situen en una escena onírica, com un somni, ja que els colors són irreals (subjectius), i per tant

6. Perspectiva:

Mètode de representació d'una extensió espacial profunda en una superfície plana, utilitzant efectes òptics com ara l'aparent disminució de grandària dels objectes i la convergència de línies paral·leles quan s'allunyen de l'espectador.

Si analitzem la perspectiva d'una obra, hem de descriure si hi ha:

- Interès o no per la representació de l'espai (hi ha profunditat en la imatge o és plana)
- Desinterès per l'espai i profunditat (característiques dels fons).
- Si hi ha voluntat de representar l'espai quin o quins tipus de perspectiva s'utilitzen: lineal, intuïtiva, frontal, obliqua, aèria, axonomètrica...

Imatge A: Frontal de Esquius - Pintura al temple sobre tabla

Caspar David Friedrichen

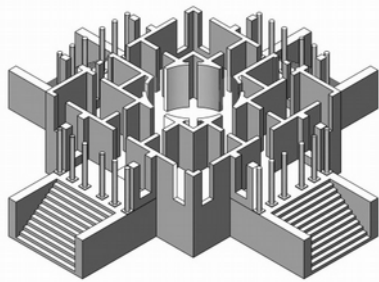
Imatge B

Imatges A i B:
Perspectives d'importància
jeràrquica. Absència de
 perspectiva. Els elements
 organitzats per franges
 horitzontal superposades.

Perspectiva atmosfèrica
 el color perd saturació i
 intensitat en la mesura en que
 s'allunya

Imatge C: Fotograma de video-joc.
Imatge publicada a:
<http://disebris.blogspot.com.es>
otograma de video-joc.

Imatge D publicada a:
<http://disebris.blogspot.com.es>

Imatges C i D: **Perspectives axonomètriques**

El coro de Rolin's Madonna, 1433-1434. Jan van Eyck

Perspectiva 1 punt de fuga i frontal.

Renderització. Imatge publicada a
<http://jraarquitectos.com>

Perspectiva obliqua, 2 punts de fuga

Imatge E: *Déambulation*, 1961.
Jean Dubuffet

Imatge F: *Quatre Coins Jaunes*, 2013, Miquel Barceló

Imatges E i F: **Absència de perspectiva.**
Superposició plana dels elements.

Perspectiva d'importància jeràrquica:

La perspectiva d'importància jeràrquica és un mètode de representació que permet ressaltar a un personatge amb relació a altres sobre la mateixa icona. És a dir, la mida dels personatges determina la seva importància jeràrquica entre els presents en una mateixa imatge. Aquest mètode intuïtiu s' emprà molt recurrentment per a resoldre els problemes de la representació fins que el 1434 Brunellesqui formula els principis de la perspectiva cònica.

Perspectiva aèria:

La perspectiva aèria representa l' atmosfera que envolta els objectes, esfumant les línies convergents, eliminant els límits de forma i color, i baixant la saturació en la mesura que s'allunya, el que dona una impressió molt real de la distància. En un quadre, dibuix o pintura amb perspectiva aèria, les condicions climàtiques i atmosfèriques (fum, boirina) proporcionen una sensació de profunditat, ja que els colors i la tonalitat de la imatge s'amorteixen segons augmenta la distància. Els diferents canvis cromàtics faciliten al fet que la perspectiva aèria sobresurti i destaquï.

Perspectiva axonomètrica:

La perspectiva axonomètrica s'utilitza molt per realitzar dissenys previs. És una representació neutral, fora de l'espai, les línies de l'objecte queden paral·leles i apropen l' objecte cap a l'espectador.

Per obtenir-la, primer es realitza a mà alçada el que es vol, per veure si es pot realment desenvolupar la peça, l'espai, el lloc o l' objecte que es vol projectar. Els interioristes utilitzen bastant aquesta modalitat per mostrar el projecte als clients amb aparençaversemblant.

Perspectiva cònica:

La perspectiva cònica és la més complexa de representar gràficament, però la més utilitzada en arquitectura i decoració per representar grans edificis i volums. Aquesta és la que més s'aproxima a la visió real, equival a la imatge que observem en mirar un objecte amb un sol ull. Aquesta representació ens permet imitar la realitat, amb la profunditat més versemblant. Fou creada al 1434 per l'artista Brunellesqui, qui formula els principis de la perspectiva cònica. Hi ha de diversos tipus, per exemple:

- **Perspectiva intuïtiva o directa:**
Les línies paral·leles que van de més a prop a més lluny, convergeixen en un punt de fuga, el qual crea una il·lusió de profunditat. En rigor, el punt de fuga està situat en profunditat dins del quadre, i es troba a l' horitzó .
Amb aquesta perspectiva, el pintor situa les figures, de més a prop a més lluny, en diferents plans, que són paral·lels al fons, i interposa el buit entre unes i altres. No es fan servir càlculs geomètrics, sinó que el dibuixant fa servir la seva intuïció a l' hora de representar les proporcions dels objectes segons la llunyania.
- **perspectiva cònica frontal:**
A la Perspectiva Cònica Frontal, l'únic Punt de Fuga serà el punt P. Qualsevol recta perpendicular a la Línia de Terra té el seu Punt de Fuga en P.
- **perspectiva cònica obliqua:**
Es diu així a la qual disposa de dos "punts de fuga" de les diagonals de l'objecte, els quals es trobaran com és lògic sobre la Línia de l'Horitzó, que correspon al nostre "punt de vista"

7. Composició

Recordem el **lliurament 1**: posició, organització, espai, moviment, i temps....

Es denomina composició a la distribució dels elements que intervenen en un dibuix o pintura dins de la superfície del quadre. I es realitza a partir del format de la imatge i d'acord amb la intencionalitat semàntica o estètica que es tingui. Es poden considerar diversos aspectes, i cal tenir present aquesta llista dels cinc elements bàsics a observar:

7.1. Posició:

- Distribució de les formes. **Simetria /Asimetria**

Simetria central

Una composició central pot indicar poder.

La simetria transmet sensació de respecte, autoritat i dignitat.

Asimetria central

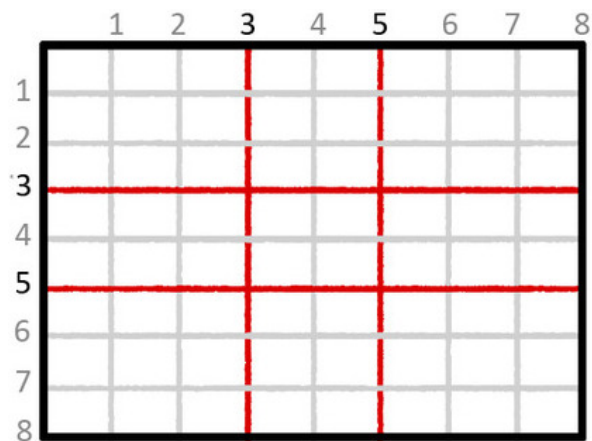
Una composició asimètrica crea sensació de dinamisme i espontaneïtat

Simetria

No és aconsellable dividir la imatge horitzontal o verticalment per la meitat.

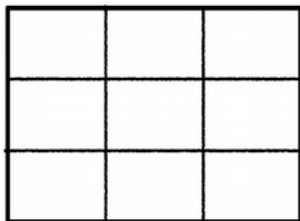
Ni situar elements importants en les angles de la imatge, tret de si el que volem és crear una sensació de desequilibri.

- Secció àuria

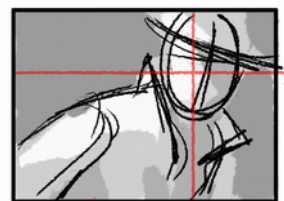
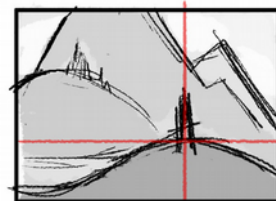

Divideix la imatge horitzontal i verticalment en 8 parts.
Trobaràs focus d'interès compostiu a les interseccions 3/8 i 5/8.

- Regla dels terços

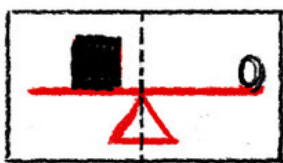

Divideix la imatge en tres parts, horitzontalment i verticalment. En les interseccions trobaràs punts d'interès compostiu.

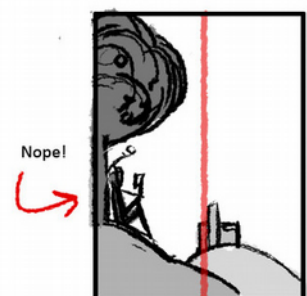
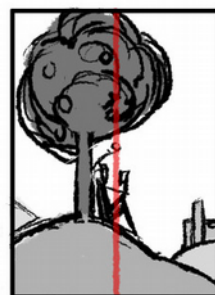

Obtindrem imatges amb interessant equilibri compostiu. Ni massa inestables, ni massa hieràtiques.

- Pes

Els elements amb major pes visual han de situar-se cap al centre de la imatge.

7.2 Organització:

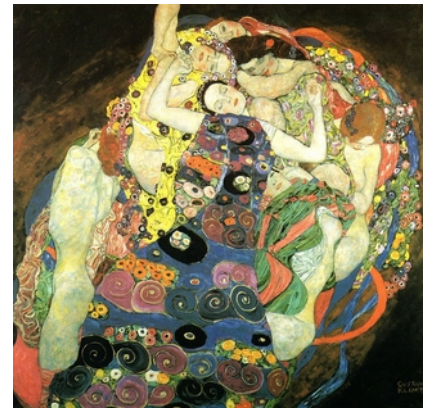
Estructura geomètrica de la composició (rectangle, triangle, cercle...)

- Composició triangular o piramidal

- Composició rectangular

- Composició circular

7.3 Espai

- Representació de l'espai (perspectiva cònica, aèria, superposició, contrast del color...)

Una obra pot ser una composició plana, sense voluntat de representar l'espai o crear sensació de profunditat, o proposar-se com una finestra o exercici d'il·lusionisme on es crea la sensació de tres dimensions.

Cartell realitzat per Javier Mariscal amb motiu de les festes de la Mercè, 2017

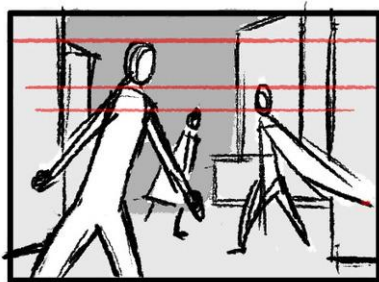
Imatge d'una exposició on persones admiren una pintura a l'oli sobre tela de Ran Ortner, publicat a oharadesigngroup.

- **Composició superficial** quan es basa en la perspectiva aèria o la representació de l'espai per superposició de formes o contrast de colors

La perspectiva aèria o atmosfèrica és relativa a la representació dels canvis de lluminositat i color que observem en els objectes a causa de l'aire del nostre entorn.

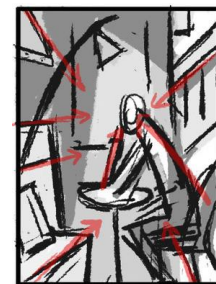
- **Composició profunda** quan s'utilitza perspectiva cònica creant un espai profund ben definit.

Obtindrem una **composició dinàmica** fent variació de mides en els elements

Per crear profunditat mostra **superposició d'objectes**.

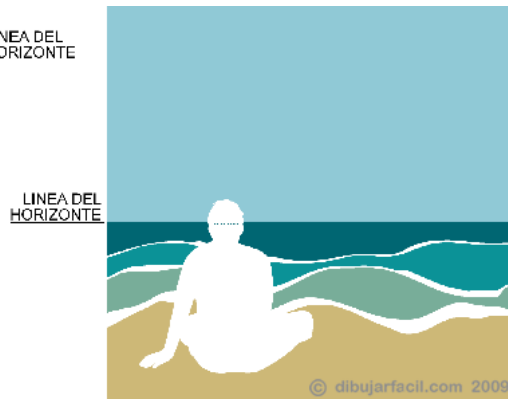

Hem de tenir present que les **línies convergents** en un objecte o subjecte guien la nostra mirada cap al que ha de ser el focus de la imatge.

- Posició de la línia d'horitzó (alta, baixa, absent)

Línia d'horitzó elevada. Dona importància a fets situats sota d'ella.

Línia d'horitzó baixa, subratlla els fets que succeeixen sobre ella.

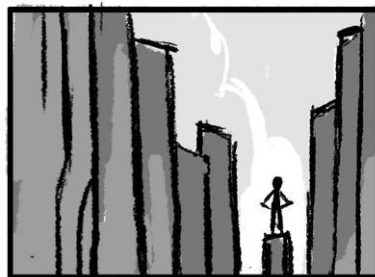
7.4 Moviment:

Hi ha una sèrie de línies predominants (rectes, corbes, horitzontals, verticals, diagonals...) que donen una sensació de moviment aparent a la imatge. Aquestes línies poden crear diverses sensacions:

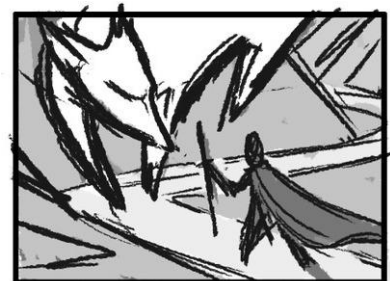
- Estàtica o dinàmica

Les **horitzontals** transmeten estabilitat i calma.

Les **verticals**, energia i creixement (o caiguda).

Les **diagonals** i les **línies sinuoses** creen una imatge dinàmica, que transmet tensió i/o moviment.

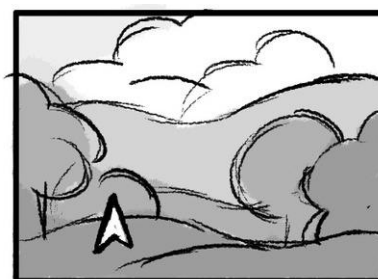
Poden també crear diverses forces (distribució centrífuga, centrípeta, ritmes visuals)

- **Ritme.** Segons la posició de les formes en l'espai, i segons el traç o pinzellada amb les que aquestes es representen, es transmetrà un ritme determinat.

Dinàmic. Simulant molt o poc moviment, velocitat o gestualitat del traç. Amb la representació de línies corbes o trencades, o la utilització de diagonals, i amb la posició o expressions dels personatges. O amb l'oposició entre colors càlids i freds (que creen efectes d'expansió (els primers) i contracció (els segons))

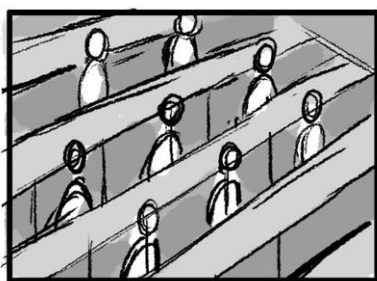
Estàtic. Quan transmet sensació d'equilibri o serenitat. (horitzontals, verticals que expressen estatisme o absència de moviment...)

Creixent o decreixent, quan s'intensifica gradualment la sensació de moviment, que es sol aconseguir per disposició i gradació dels elements dramàtics...

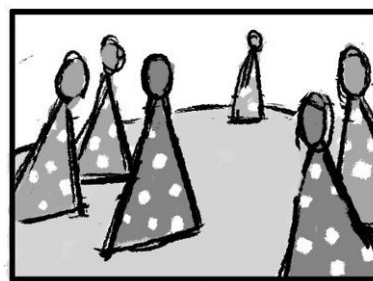

La repetició de formes i/o línies crea la sensació de ritme visual.

Un ritme que es pot trencar estratègicament per crear un focus d'atenció.

La repetició d'elements similars organitzats remarca la sensació d'imatge estructurada.

Mentre que l'agrupació d'elements similars crea un disseny més natural...

7.5 Temps:

- **Representació del temps**

Fem referència a la dimensió temporal, on la representació pot correspondre a la captació d'un instant, o manifestar una voluntat d'eternitat i atemporal (obres amb dimensió simbòlica), o on podem observar una escena o vàries representades conjuntament. Es tracta de valors que no són excloents, per tant es podem donar simultàniament en una obra...

Tiziano, *Amor sagrado y amor profano*, h. 1513-1514

L' anterior obra pretén representar una **escena atemporal**.

Marcel Duchamp, *Transició de virgen a novia*, 1912

En aquesta obra es superposa una seqüència de moviments i el que es cerca no és la representació figurativa, sinó l'expressivitat d'una composició en **evolució o transició**.

